

ANDRZEJ BIAŁKIEWICZ

Między formą plastyczną a architektoniczną

Between the artistic and architectural forms

Począwszy od początku XX wieku w wybitnych przykładach współczesnej architektury mieszkaniowej dostrzega się prymat jej formy nad funkcją. I mimo modernistycznych haseł społecznej równości i funkcjonalnych założeń teoretycznych, najdoskonalsze przykłady tej architektury są forum demonstracji plastycznych innowacji i ich transpozycji na język form architektonicznych. Celnym przykładem może być willa Truus Schröder. Z założenia był to dom samotnej matki wychowującej trójkę dzieci, w którym zresztą mieszkała do 1985 roku. Dwupiętrowa bryła pełna ekstrawaganckich innowacji jest doskonałym zmaterializowanym przykładem rozwiązań teoretycznych grupy De Stijl, formalną odpowiedzią Rietvelda na poszukiwania nowych ram architektury mieszkaniowej. Jest równocześnie przykła-

dem zignorowania wszelkich relacji formy architektonicznej do szeroko pojętego kontekstu: miejsca, kulturowego sąsiedztwa, jako że zamyka pierzeję tradycyjnej uliczki holenderskiej, niwecząc skutecznie jej atmosferę. Podobnie zresztą Konstanty Mielnikow potraktował swą własną willę, bodajże jedyną prywatną willę w centrum porewolucyjnej Moskwy. Jeden z największych i najbardziej cenionych architektów Rosji Radzieckiej, twórca przede wszystkim społecznej architektury klubów robotniczych, dla siebie stworzył dom-manifest niezależności, dom o formie bazującej na dwóch przenikających się walcach. Niezwykły kształt tego domu jest jednakowo ciekawy, niebanalny zarówno obecnie, jak i w chwili swego powstania. Dlatego nie ma to znaczenia, że jego forma jest dominantą w otaczającej ją przestrzeni, stanowiąc raczej czynnik nobilitujący otoczenie niż go degradujący. Dlatego też biorąc pod uwagę, iż formalne ekstrawagancje są czynnikami wyróżniającymi, nobilitującymi architekturę, w tym także mieszkaniową, warto postawić tezę, że do działań zmierzających do podniesienia jakości środowiska architektoniczno-urbanistycznego należy bez wątpienia plastyczna wyobraźnia architekta, jego umiejętność tworzenia wizjonerskich koncepcji i komponowania ich w rozmaitych kontekstach, czasami bez żadnego względu na ich kulturowe walory. Jednym z pionierów takich pomysłów był Hans Hollein z Haas House oraz Muzeum Sztuki Nowoczesnej we Frankfurcie. Niezwykle istotny jest sposób uczenia studentów architektury. Rozwijanie wyobraźni przestrzennej oraz bezkompromisowa kreacja to elementy stanowiące istotę dydaktyki Rolanda Goeschla, przez wiele lat kierującego Katedrą Rysunku i Języka Wizualnego w Instytucie Kompozycji Artystycznej Politechniki w Wiedniu. Jest on znakomitym twórcą-artystą-rzeźbiarzem, którego myślenie formalne ukierunkowane zostało konsekwentnie na przestrzeń rzeczywistości. W jego pracy dydaktycznej istotnym stało się, aby studenci opanowali zagadnienia związane z przestrzenią, jej skalą w kontekście z postaciami ludzkimi, oraz mogli rozwijać abstrakcyjną kreację. Idee, jakie zawarł w nauczaniu, są obecne w jego indywidualnej twórczości zwróconej nie do wyabstrahowanej, a realnej otaczającej nas przestrzeni. Swoje formy stawia bezpośrednio na drodze, chodniku, placu czy scenie koncertowej. Jego kolorowe bryły utrzymane w kolorach żółtym, czerwonym i niebieskim ingerują w monotonię konglomeratu miejskiego krajobrazu. Działania te prowokują surrealistyczną taktykę destrukcji, bowiem aby zaistniała możliwość stworzenia nowej jakości, jego kolorowe bryły muszą sprawić, że odbiorca zdystansuje się od dotychczasowej konwencjonalnej percepcji przestrzeni. Nieskrępowana kompozycja brył pozbawiona jest kultu materiału oraz zapewnia całkowitą niepowtarzalność form. Formy R. Goeschla prowokują większą aktywność w percepcji przestrzeni miasta, bo zwracają uwagę na przestrzeń, która została sprostponowana i jednocześnie poprzez swoją niezwykłość nadają jej specyficznie pojmowane piękno. Zamierzają one na swój sposób albo uzupełnić architekturę, albo też w nieco utopijnym charakterze ją zdominować. Tę osobistą wizję twórczą przekazuje studentom, by idea prowokacji i dominacji abstrakcyjnym pięknem pozwalała chaotyczną, a czasem banalną rzeczywistość miast wyróżnić z monotonii otoczenia. Plastyczno-architektoniczne impresjonistyczne demonstracje są specjalnością Zahy Hadid, która zresztą twierdzi, że nie konwencjonalny rysunek, a tylko abstrakcyjne malarstwo może uczynić idee zawarte w jej projektach zrozumiałymi i jasnymi. Hadid uważa, że rysunek nie jest w stanie wyrazić istoty jej odczuwania płynności

solutions of the De Stijl group and Rietveld's formal answer to a search for a new framework of residential architecture. At the same time, it is an example of ignorance of any relation of an architectural form to the site context in general terms and to cultural neighborhood since the object, closing the frontage of a traditional Dutch street, effectively ruins its atmosphere. Konstantin Mielnikov adopted a similar approach to his own villa which happened to be the only private villa in post-revolutionary Moscow. Mielnikov, who was one of the greatest and most renowned architects in Soviet Russia and, first of all, creator of the social architecture of workers' clubs, built for himself a house which was a manifesto of independence. It had a form of two intersecting cylinders. Its shape has continued to look original and interesting ever since it was built. It does not matter that the form of the building dominates the surrounding space since it ennoble the area rather than degrade it. Considering that formal extravagance is a factor that distinguishes and ennoble architecture, including residential architecture, it is worth putting forward the thesis that the architect's artistic imagination, his ability to create visionary concepts and to arrange them in various contexts, sometimes with no regard for their cultural value contribute undoubtedly to enhancing the architectural and urban environment. Hans Hollain pioneered such ideas with his Haas House or Museum of Modern Art in Frankfurt. The way of educating students of architecture is extremely important. Developing spatial imagination and uncompromising creativity are crucial elements of the teaching methods applied by Roland Goeschel, who has been head of the Chair of Drawing and Visual Language at the Artistic Composition Institute of the Vienna Technical University for many years. He is an outstanding sculptor whose formal thinking is consistently directed at the space of the reality. In his work as a teacher he puts emphasis on making students master the problems of space, its scale in relation to human figures and abstract creation. The ideas present in his teaching are also reflected in his individual works that interact with the real space around us. He places his forms directly on the road, the pavement, the square or the concert stage. His yellow, red and blue solids interfere with the monotony of conglomerate cityscape. These acts provoke surrealist tactics of destruction because for a new value to appear, the coloured solids must make the viewer take a distance from the conventional perception of space. The unconstrained composition of the solids is devoid of the cult of the material and ensures total uniqueness of the forms. Goeschel's forms provoke a more active perception of urban space because they draw attention to the space which has been abused and yet their uniqueness adds specific beauty to it. Their aim is to either complement the architecture or to dominate it in a somewhat utopian way. He conveys his personal creative vision to his students so that the idea of provocation and domination of abstract beauty can distinguish the chaotic and often trite urban reality from the monotony of the surroundings. Artistic, architectural and impressionist demonstrations are a specialty of Zaha Hadid who claims that it is only

dem zignorowania wszelkich relacji formy architektonicznej do szeroko pojętego kontekstu: miejsca, kulturowego sąsiedztwa, jako że zamyka pierzeję tradycyjnej uliczki holenderskiej, niwecząc skutecznie jej atmosferę. Podobnie zresztą Konstanty Mielnikow potraktował swą własną willę, bodajże jedyną prywatną willę w centrum porewolucyjnej Moskwy. Jeden z największych i najbardziej cenionych architektów Rosji Radzieckiej, twórca przede wszystkim społecznej architektury klubów robotniczych, dla siebie stworzył dom-manifest niezależności, dom o formie bazującej na dwóch przenikających się walcach. Niezwykły kształt tego domu jest jednakowo ciekawy, niebanalny zarówno obecnie, jak i w chwili swego powstania. Dlatego nie ma to znaczenia, że jego forma jest dominantą w otaczającej ją przestrzeni, stanowiąc raczej czynnik nobilitujący otoczenie niż go degradujący. Dlatego też biorąc pod uwagę, iż formalne ekstrawagancje są czynnikami wyróżniającymi, nobilitującymi architekturę, w tym także mieszkaniową, warto postawić tezę, że do działań zmierzających do podniesienia jakości środowiska architektoniczno-urbanistycznego należy bez wątpienia plastyczna wyobraźnia architekta, jego umiejętność tworzenia wizjonerskich koncepcji i komponowania ich w rozmaitych kontekstach, czasami bez żadnego względu na ich kulturowe walory. Jednym z pionierów takich pomysłów był Hans Hollein z Haas House oraz Muzeum Sztuki Nowoczesnej we Frankfurcie. Niezwykle istotny jest sposób uczenia studentów architektury. Rozwijanie wyobraźni przestrzennej oraz bezkompromisowa kreacja to elementy stanowiące istotę dydaktyki Rolanda Goeschla, przez wiele lat kierującego Katedrą Rysunku i Języka Wizualnego w Instytucie Kompozycji Artystycznej Politechniki w Wiedniu. Jest on znakomitym twórcą-artystą-rzeźbiarzem, którego myślenie formalne ukierunkowane zostało konsekwentnie na przestrzeń rzeczywistości. W jego pracy dydaktycznej istotnym stało się, aby studenci opanowali zagadnienia związane z przestrzenią, jej skalą w kontekście z postaciami ludzkimi, oraz mogli rozwijać abstrakcyjną kreację. Idee, jakie zawarł w nauczaniu, są obecne w jego indywidualnej twórczości zwróconej nie do wyabstrahowanej, a realnej otaczającej nas przestrzeni. Swoje formy stawia bezpośrednio na drodze, chodniku, placu czy scenie koncertowej. Jego kolorowe bryły utrzymane w kolorach żółtym, czerwonym i niebieskim ingerują w monotonię konglomeratu miejskiego krajobrazu. Działania te prowokują surrealistyczną taktykę destrukcji, bowiem aby zaistniała możliwość stworzenia nowej jakości, jego kolorowe bryły muszą sprawić, że odbiorca zdystansuje się od dotychczasowej konwencjonalnej percepcji przestrzeni. Nieskrępowana kompozycja brył pozbawiona jest kultu materiału oraz zapewnia całkowitą niepowtarzalność form. Formy R. Goeschla prowokują większą aktywność w percepcji przestrzeni miasta, bo zwracają uwagę na przestrzeń, która została sprostponowana i jednocześnie poprzez swoją niezwykłość nadają jej specyficznie pojmowane piękno. Zamierzają one na swój sposób albo uzupełnić architekturę, albo też w nieco utopijnym charakterze ją zdominować. Tę osobistą wizję twórczą przekazuje studentom, by idea prowokacji i dominacji abstrakcyjnym pięknem pozwalała chaotyczną, a czasem banalną rzeczywistość miast wyróżnić z monotonii otoczenia. Plastyczno-architektoniczne impresjonistyczne demonstracje są specjalnością Zahy Hadid, która zresztą twierdzi, że nie konwencjonalny rysunek, a tylko abstrakcyjne malarstwo może uczynić idee zawarte w jej projektach zrozumiałymi i jasnymi. Hadid uważa, że rysunek nie jest w stanie wyrazić istoty jej odczuwania płynności

solutions of the De Stijl group and Rietveld's formal answer to a search for a new framework of residential architecture. At the same time, it is an example of ignorance of any relation of an architectural form to the site context in general terms and to cultural neighborhood since the object, closing the frontage of a traditional Dutch street, effectively ruins its atmosphere. Konstantin Mielnikov adopted a similar approach to his own villa which happened to be the only private villa in post-revolutionary Moscow. Mielnikov, who was one of the greatest and most renowned architects in Soviet Russia and, first of all, creator of the social architecture of workers' clubs, built for himself a house which was a manifesto of independence. It had a form of two intersecting cylinders. Its shape has continued to look original and interesting ever since it was built. It does not matter that the form of the building dominates the surrounding space since it ennoble the area rather than degrade it. Considering that formal extravagance is a factor that distinguishes and ennoble architecture, including residential architecture, it is worth putting forward the thesis that the architect's artistic imagination, his ability to create visionary concepts and to arrange them in various contexts, sometimes with no regard for their cultural value contribute undoubtedly to enhancing the architectural and urban environment. Hans Hollain pioneered such ideas with his Haas House or Museum of Modern Art in Frankfurt. The way of educating students of architecture is extremely important. Developing spatial imagination and uncompromising creativity are crucial elements of the teaching methods applied by Roland Goeschel, who has been head of the Chair of Drawing and Visual Language at the Artistic Composition Institute of the Vienna Technical University for many years. He is an outstanding sculptor whose formal thinking is consistently directed at the space of the reality. In his work as a teacher he puts emphasis on making students master the problems of space, its scale in relation to human figures and abstract creation. The ideas present in his teaching are also reflected in his individual works that interact with the real space around us. He places his forms directly on the road, the pavement, the square or the concert stage. His yellow, red and blue solids interfere with the monotony of conglomerate cityscape. These acts provoke surrealist tactics of destruction because for a new value to appear, the coloured solids must make the viewer take a distance from the conventional perception of space. The unconstrained composition of the solids is devoid of the cult of the material and ensures total uniqueness of the forms. Goeschel's forms provoke a more active perception of urban space because they draw attention to the space which has been abused and yet their uniqueness adds specific beauty to it. Their aim is to either complement the architecture or to dominate it in a somewhat utopian way. He conveys his personal creative vision to his students so that the idea of provocation and domination of abstract beauty can distinguish the chaotic and often trite urban reality from the monotony of the surroundings. Artistic, architectural and impressionist demonstrations are a specialty of Zaha Hadid who claims that it is only

The way of educating students of architecture is extremely important. Developing spatial imagination and uncompromising creativity are crucial elements of the teaching methods applied by Roland Goeschel, who has been head of the Chair of Drawing and Visual Language at the Artistic Composition Institute of the Vienna Technical University for many years. He is an outstanding sculptor whose formal thinking is consistently directed at the space of the reality. In his work as a teacher he puts emphasis on making students master the problems of space, its scale in relation to human figures and abstract creation. The ideas present in his teaching are also reflected in his individual works that interact with the real space around us. He places his forms directly on the road, the pavement, the square or the concert stage. His yellow, red and blue solids interfere with the monotony of conglomerate cityscape. These acts provoke surrealist tactics of destruction because for a new value to appear, the coloured solids must make the viewer take a distance from the conventional perception of space. The unconstrained composition of the solids is devoid of the cult of the material and ensures total uniqueness of the forms. Goeschel's forms provoke a more active perception of urban space because they draw attention to the space which has been abused and yet their uniqueness adds specific beauty to it. Their aim is to either complement the architecture or to dominate it in a somewhat utopian way. He conveys his personal creative vision to his students so that the idea of provocation and domination of abstract beauty can distinguish the chaotic and often trite urban reality from the monotony of the surroundings. Artistic, architectural and impressionist demonstrations are a specialty of Zaha Hadid who claims that it is only

Artistic, architectural and impressionist demonstrations are a specialty of Zaha Hadid who claims that it is only

przestrzeni w przeciwieństwie do malarstwa, które – choć nie od razu – jest bardziej zrozumiałe dla odbiorców. Owa płynność to nowy język kreacji Hadid, którym posługuje się zarówno w projektowaniu urbanistycznym, architektonicznym, jak i we wzornictwie. Zastosowała go także w projekcie *Soho City*¹, czyli w jej propozycji stworzenia fragmentu nowego miasta na południowo-wschodnim krańcu Pekinu. Jest to wizja nie kolejnego osiedla – sypialni, ale dzielnicy symbolu, takiego jakim jest Soho dla Manhattanu. Dynamiczne formy architektoniczne zawarte w układzie zbieżnych, miękko zarysowanych ciągów komunikacyjnych demonstrują zupełnie nową jakość, niespotykaną dotąd, zwłaszcza w tamtym bardzo tradycyjnym pejzażu kulturowym. W konkluzji można pokusić się o stwierdzenie, iż liczy się tylko forma, byle była wybitnie zindywidualizowana.

Przypisy/Endnotes:

¹Zaha Hadid & Patrik Schumacher, *Soho City*, Pekin, Chiny 2003.

abstract painting rather than conventional drawing that makes the ideas contained in her projects clear and understandable. According to Hadid, drawing cannot convey the essence of her sense of spatial fluidity whereas painting is easier to understand for the viewer, although not immediately. This fluidity is Hadid's new language of creation which she has been using in urban planning, architecture and design. She applied it also to *Soho City*¹ project which is a proposition to create a part of a new city at the south-east end of Beijing. This is not a vision of yet another housing estate which is a bedroom for the city but of a symbol like Soho is a symbol of Manhattan. The dynamic architectural forms contained in a system of convergent, softly outlined communication arteries present a completely new value, unprecedented in that very traditional cultural landscape. To conclude, one might risk the statement that what matters is only the form as long as it is strikingly individualized.

Konstanty Mielnikow, Dom własny, Moskwa, 1927.

Konstanty Mielnikow, Home Moscow, 1927.

Hans Hollein, Haas House, Wiedeń, 1990.

Hans Hollein, Haas House, Vienna, 1990.

